

tum malum per se, unde si rationes dictæ sententiæ urgerent, etiam probarent non tantum actum venialem ex objecto, sed etiam indifferentem, imo et bonum propter intensionem posse fieri et mortale peccatum. Præterea sequitur omnes, qui ardentem aliquid amant, exponere se periculo peccandi mortaliter; quod est absurdum: præterea vel ista intensio, quæ facit veniale mortale, est determinata, vel non, sed non respective est consideranda, si primum sit, verbi gratia, ut decem, vel ut octo: ergo quicumque amat illud objectum intensive, ut octo, peccat mortaliter: ergo etiamsi habeat charitatem Dei ut centum, et creaturam illam amet, ut octo, peccabit mortaliter, quod evidenter est falsum, quia ille nullo modo diligit creaturam plusquam Deum, vel ille gradus intensionis non est certus, et ideo debet sumi ex comparatione ad dilectionem Dei, ita ut tunc solum et semper sit mortale, quando in eodem subjecto excedit in intensione intensionem charitatis. Et hoc primo est contra rationem, quia peccatum per se ex propriis, objecto scilicet, et circumstantiis, habet propriam deformitatem: illa autem intensio per se non est mala, et remissio amoris Dei per se non est mala: ergo quod illæ jungantur in eodem, non possunt efficere actum illum peccatum mortale, alias quicumque remissio amaret Deum, deberet mortaliter timere in se peccatum mortale, et peccatores in quocumque amore creaturæ peccarent mortaliter, quia intensius amant creaturam quam Deum, quem non amant, nam tenemur Deum magis non solum intensive, sed etiam appetiatiue diligere, ut communiter docent theologi cum Augustino 21, de Civitate, capite vigesimo sexto. Neque verum est per intensionem actus semper firmiter adhærere voluntatem si amores non sint ejusdem rationis, ut in proposito contingit, nam verus Dei amor ex charitate ex vi suæ essentiæ, licet sit remissus, firmiter conjungit voluntatem cum suo objecto quam quilibet amor intensus creaturæ, quod intelligendum est per se loquendo, nam per accidens ex fragilitate amatoris potest interdum inferior amator vineere. Ex quibus colligitur per solam actus intensionem nunquam veniale peccatum fieri mortale, per se loquendo: per accidens vero interdum posse si quis adverteret inde sibi oriri mortalem quandam occasionem transgrediendi aliquid divinum præceptum, tunc enim esset peccatum mortale non propter intensionem, sed propter periculum.

15. Dicendum est ergo tunc aliquem constituere finem ultimum in objecto peccati venialis, quando ex affectu ad illum paratus est alia præcepta graviora transgredi, quod contingere posse videtur dupliciter. Primo, si quis directe, et expresse id animo concipiat, quod directe est contra charitatem Dei, et hoc sensu procedit secunda pars conclusionis. Secundo modo potest contingere implicite tantum, ut cum voluntate aliquis in actu exercito transgreditur grave præceptum, ut si otiose loquatur, verbi gratia, vel cum huic periculo voluntarie se exponit, ut dictum est: tamen in eo casu illa transgressio præcepti jam est circumstantia mutans speciem; vide Sylvestrem, verbo *Peccatum*, § 3.

16. Sed tunc quæret aliquis an in hujusmodi eventu ita augeatur malitia ex illo objecto desumpta, ut intra propriam speciem putanda sit gravis et mortalis. Respondeo ita videri cum Almaino, tract. 1, Moralium, c. 12, itaque qui ex nimio amore ludendi furatur, non solum furando, sed etiam ita amando ludum, peccat: quia ille amor non intensive tantum, sed etiam appetiatiue est nimius: neque satisfaceret confessioni dicendo se fuisse furatum, nisi addendo ex nimio amore ludendi, quod sentit Cajetanus, q. 88, citata, a. 4, et disp. seq., agentes de omissione a nobis diligenter exponitur.

17. *Quarta propositio.* — Propositio quarta. Circa tertium sensum, quemvis actum numero posse esse successive veniale et mortale peccatum. Conclusio de exteriori actu est per se manifesta: de interiori probo: quia idem actus potest esse in principio indeliberatus, et si ratio magis advertat, et voluntas in eodem actu magis perseveret et consentiat, erit peccatum mortale: et potest e contra in principio actus esse deliberatus, postea vero fieri potest, ut homo passione aliqua, ut ira, etc., paulatim accendatur, ita ut impediatur usus perfectus rationis. Præterea idem patet in actu veniali ex levitate materiæ: nam sicut potest idem actus successive intendi et remitti, ita ad majorem, vel minorem materiam extendi. Idem patet, si in principio actus sit forte otiosus ex materia indifferente: et perseverante eodem actu accedat gravis prohibitio homine advertente, et illam considerante. Et ratio est, quia deformitas mortalis licet sit de essentia mortalis peccati, tamen accidit ipsi actui voluntatis, et ideo potest interdum esse et abesse ipso actu mutato tantum accidentaliter: indicat tamen D. Thomas 1, 2, quæst. 88, a. 4,

illum actum manere eundem in esse naturæ, non in esse moris, quia magna mutatio moralis in illo facta est, quod pertinet ad quæstionem de nomine, nam res per se patet.

18. *Exponitur propositio præcedens.* — Dixi tamen in conclusione successive, quia simul non videtur, per se loquendo, eundem actum posse esse veniale et mortale peccatum, quia istæ denominationes includunt oppositionem et repugnantiam: licet negandum non videatur posse eundem actum simul habere malitias morales veniales specie diversas, et ita fieri potest, ut uni earum sit conjuncta malitia mortalis, et non alteri: ut cum quis mentitur contra justitiam, ibi est malitia contra veritatem, quæ non est mortalis, et est contra justitiam, quæ est mortalis, et idem est notandum in similibus.

SECTIO VII.

An in omni subjecto in quo potest esse mortale, possit esse veniale.

1. *Proponitur duplex sensus quæstionis et expeditur alter eorum.* — Tractat hoc D. Thomas 1, 2, quæst. 89, art. 2 et 4. Advertendum est duobus modis intelligi posse aliquem carere potestate peccandi. Primo propter interiori bonam dispositionem divinæ gratiæ sibi inhærentem. Secundo modo propter extrinsecum Dei favorem et protectionem. De posteriori hoc modo non est quæstio: nam certum est posse Deum aliquem in gratia ita confirmare, ut mortaliter peccare non possit: tamen possit venialiter, et e contra potest relinquere cum potestate peccandi mortaliter, et nullo modo permittere, ut venialiter peccare possit, quamdiu mortaliter non peccaverit, et hoc saltem modo concessum fuisse privilegium hoc in statu innocentiam hominibus est mihi verissimum, quod in prima parte demonstratur. Vide tractatum de Opere sex dierum, lib. 3. De altero autem sensu est difficultas, et supponendus est ille duplex modus peccandi venialiter, vel ex indeliberatione actus, vel ex parvitate materiæ, quibus suppositis.

2. *Prima propositio pro primo sensu.* — Prima propositio. Fieri potest, ut aliquis possit peccare mortaliter, et non venialiter per indeliberationem. Probatur, quia potest fieri, ut aliquis natura sua non sit capax actus indeliberati, qui tamen sit liber ad peccandum, ut patet in Angelo, vel etiam in anima separata; et idem putant aliqui factum fuisse in Adamo in statu innocentiam, sed licet verum sit in eo

statu non fuisse futuros actus indeliberatos: tamen non censeo illud provenisse ex solis habitibus, et justitia inhærente, sed necessarium præterea esse arbitror singularem Dei potestatem, et favorem ad eum effectum præcipue.

3. *Secunda propositio.* — Secunda propositio. Quicumque potest mortaliter peccare, potest etiam venialiter, quantum est ex intrinseca ejus dispositione, ita Scotus, et Gabriel 2, d. 21 et 24, et Almainus, tract. 3, c. 22, et refert Almainus Altisiodorensis, 2 part. Summæ. Et probatur: nam qui potestatem habet peccandi mortaliter, potest eligere bonum delectabile turpe, omisso honesto, et hoc in gravi materia: ergo eadem ratione poterit idem peccare in materia levi, quia non potest intelligi intrinseca dispositio, quæ unam istarum libertatum auferat, non vero alteram, ut statim magis patebit.

4. Confirmatur in Adamo, de quo est potissima controversia. Nam tota illa intrinseca dispositio, qua erat optime affectus, non potuit illum necessario continere, ne committeret contra legem obligantem ad mortale: ergo si lex illa solum obligaret ad veniale, ut potuit fieri, eadem ratione non minus posset illam transgredi. Deinde sicut comedit de illa arbore sic prohibita, potuit comedere ex alia nullo modo prohibita, sine necessitate tamen, vel honesto fine. Tandem ne id faceret, non poterat necessario impediri ab aliquo habitu. Nam ipsimet habitus, in eo potissimum, qui Deum non videt, subditi sunt libero arbitrio; nam habitibus utimur cum volumus, teste Aristotele; nullus ergo habitus potest inferre per se necessitatem. Neque vero aliqua cognitio poterit illam inferre, quia Adamus non necessario actu considerabat omnia, alias neque mortaliter peccaret eadem ratione: præter has autem nulla alia perfectio intrinseca fingi potest, cui iste effectus tribuatur: ergo.

5. *Extenditur præcedens propositio ad Angelos.* — Porro eisdem rationibus concluditur Angelum natura sua posse venialiter peccare, quando quidem potest mortaliter, nam sicut potest inconsiderate agere in materia gravi, ita in materia levi. Dixi tamen *natura sua*, quia Angeli et Sancti ob statum beatitudinis, nullo modo peccare possunt, Angeli vero mali propter obstinationis statum forte semper peccant mortaliter. Contra istam partem arguit divus Thomas, supr., art. 4. Nam Angelus nihil vult, quod non referat actu in ultimum finem, quia Angelus natura sua omnia resolvit ad prima

principia. Primum autem principium in operabilibus est finis ultimus : ergo non potest Angelus deficere in medio, quin deflectat ab ultimo fine, quod est mortaliter peccare. Et eodem fere argumento uti videtur, art. 3, de homine in statu innocentiae, in quo hic ordo erat firmiter constitutus a Deo, ut quamdiu erat suprema portio hominis esset recte subdita Deo, omnes inferiores hominis partes essent optimo modo, et ordine subjectae superioribus: ergo quamdiu homo in illo statu haberet Deum pro ultimo fine, non posset non velle omnia propter eum finem : ergo non posset venialiter peccare.

6. Ad primam rationem respondeo primo non videri necessarium, Angelum natura sua omnia necessario referre actu in ultimum finem, quia nulla est ratio, quare non possit velle aliquod particulare objectum propter propria in ejus bonitatem, nihil cogitando de alio fine. Confirmatur : nam Angelus etiam cum mortaliter peccavit, non retulit expresse et formaliter actum suum in creaturam, ut in ultimum finem, sed solum in virtute, ut homines faciunt : patet etiam exemplo, quo divus Thomas utitur, nam licet Angelus possit conclusionem, quam considerat, resolvere usque ad prima principia, non tamen semper actu id facit necessario : sed deinde licet demus Angelum semper cogitare de ultimo fine, et referre omnia, quae sunt referibilia in illum, tamen si vellet ob delectationem, vel aliam similem causam levem, quod videret non esse referibile in ipsum verum ultimum finem, tamen esse referibile in istud bonum in communi, posset illud illo modo appetere, et non mortaliter peccaret, nam illa circumstantia, vel advertentia non addit mortalem malitiam, et homo potest interdum isto modo peccare venialiter.

7. Ad secundam concedo illum ordinem fuisse statutum a Deo in statu innocentiae : dico tamen non potuisse infallibiliter servari propter ea tantum dona, quae in homine inhærebant, quia illa non efficiebant ut homo omnia opera sua in eo statu necessario actu referret in verum ultimum finem : oportet ergo præterea addere singulare præsidium, et Spiritus sancti auxilium, ut alibi diximus.

8. Tertia propositio. — Unus modus contrarius huic propositioni. — Propositio tertia. Per se, et absolute invincibili ignorantia nullus potest venialiter peccare, qui non possit etiam mortaliter, quantum est ex intrinseca dispositione ejus. Probat : nam duobus mo-

dis potest id contingere, primo si quis haberet imperfectam quamdam libertatem, quae sufficiens esse solet ad peccandum venialiter, et tamen non haberet perfectam libertatem ad peccatum mortale : quem modum censent aliqui contingere in pueris ad usum rationis accidentibus, nam prius habent imperfectum rationis usum, et idem putant posse contingere in aliquibus amentibus et dormientibus, quod etiam censet probabile Victoria cum Nominabilibus, p. 2, in Relectione de pervenientibus ad usum rationis : hunc autem modum esse impossibilem aperte indicat divus Thomas, 1, 2, quæst. 89, art. 6, et in 4, d. 91, art. 4. Probat, quia nullus potest peccare, qui non habeat eum rationis usum, quo possit honestum a turpi discernere, et quod velit horum eligere : sed qui habet istam facultatem rationis et libertatis, potest mortaliter peccare : ergo, etc. Major patet, quia omne peccatum essentialiter includit privationem honestatis debitæ in esse : ergo omne peccatum necessario supponit potestatem honeste operandi : ergo, etc. Confirmatur, nam peccatum veniale minus malum est, quam mortale, qui autem potest cognoscere minus malum, potest cognoscere majus in eodem ordine : ergo, etc. Confirmatur secundo, quia qui potest peccare venialiter, potest mereri, et potest se ipsum referre in ultimum finem, et suas actiones : nam si venialiter peccat, est quia non refert : ergo potest peccare mortaliter.

9. Alter modus etiam rejicitur. — Secundo modo potest accidere, si aliquis ita perficeretur gratia Dei, ut necessario contineretur ne peccaret mortaliter, non tamen venialiter. At neque hic modus potest admitti, propter rationes fere factas in secunda conclusione, n. 3 et 4, quia omni illa intrinseca dispositione, quae fit per habitus, utimur cum volumus : ergo nullam infert necessitatem. Confirmatur, nam omnes illi habitus per se non conjungunt hominem cum ultimo fine perfecte, et non minus permittunt non considerare cum homo operatur in materia gravi, quam cum operatur in materia levi ; ergo, etc. Tandem id patet inductione in Adamo, et Angelis : et in ipsis beatis, solum actualis visio et amor potest auferre potestatem peccandi.

10. Objection. — Vera responsio ad objectionem. — Sed arguitur contra priorem partem. Nam in motibus secundo primis reperitur libertas sufficiens ad peccandum venialiter, et non mortaliter : ergo. Confirmatur, nam peccatum veniale est quid imperfectum in genere

moris : ergo imperfecta ratione et libertate committi posset. Sed hæc esse potest in aliquo, ut in parvulo : ergo. Propter hoc dicunt quidam conclusionem habere verum in peccato veniali quod per deliberationem perfectam committitur, sed non est necesse. Dico ergo propterea addi in conclusione *per se*, in motibus enim secundo primis per accidens est hominem non exercere actum ea libertate, et rationis perfectione, qua revera præditus est, quam si modo haberet licet demus pueros paulatim pervenire ad usum rationis, et prius habere aliquem modum discursus, et quamdam forte indifferentiam in suis actibus : tamen donec ratione et libero arbitrio perfecte uti valeant, neque sunt domini suorum actuum, neque etiam ullam venialem contrahunt culpam. Unde ad confirmationem dico, ad peccandum venialiter sufficere quidem imperfectum usum libertatis : dico tamen necessariam esse perfectam vim deliberandi in eo, qui sic imperfecte operatur.

SECTIO VIII.

An mortale debeat necessario præcedere veniale.

1. Quæstionem hanc tractat divus Thomas 1, 2, quæst. 89, art. 6, sub hoc titulo, utrum peccatum veniale possit esse cum solo originali, quia hoc loco non est quæstio de homine in statu innocentiae, de quo jam diximus : est autem eadem controversia de homine in puris naturalibus, sed eodem modo definienda quo de homine lapso, ut etiam docuimus, in tract. de Opere sex dierum, lib. 3, cap. 12, a n. 15. Advertendum ergo est omnes in hoc convenire, quod si homo quando ad usum rationis pervenit, in primo forte suo actu sese ad Deum convertat, et gratiam consequatur, postea posse peccare, et indifferenter incipere a peccato veniali, aut mortali. Difficultas est ergo de homine peccante tam mortaliter, quam venialiter. Et partem affirmantem docuit divus Thomas, citato art. 6, et quæstione 21, de Veritate, art. 3, ad 4, et de Malo, art. 2, et in 2, d. 42, quæst. 1, art. 5, ad 7. Fundamentum est, quia homo in primo instanti usus rationis tenetur

se convertere ad Deum, quod si faciat justificabitur ; si non faciat, mortaliter peccabit. Major patet primum quod in eo instanti primo homini occurrit, est deliberatio de se, et de suo ultimo fine : ergo, etc. Confirmatur primo, quia alias posset mori homo in peccato originali, et solo veniali, et consequenter absque ulla poena alterius vitæ. Consequens videtur falsum, nam posset in eo statu mori ; nullus est autem locus in inferno, in quo puniri possit iste homo. Confirmatur secundo : nam in cap. *Majores*, de Baptismo, indicatur hominem adultum in originali existentem semper habere adjunctum mortale peccatum.

2. Exponitur quæstionis sensus, quoad primam ejus partem. — In hac quæstione quid sit præceptum videamus. Secundo respondebimus quæstioni. Advertendum est, quid vocemus primum instans usus rationis : nam cum ratio sit vis intellectus ad ratiocinandum et conferendum unum cum alia, ex qua vi sequitur potestas libere eligendi, pervenire ad usum rationis est pervenire ad eum statum, in quo homo habet facultatem humano modo operandi : primum autem instans usus rationis hoc loco non sumitur mathematice pro illo primo instanti temporis : quo homo incipit esse dispositus vere, ad utendum ratione : neque etiam significat illud, in quo primo incipit deliberare, sed significat illud instans, vel tempus, in quo perficit suam primam actionem perfecte liberam quoad exercitium, et specificationem : unde humano modo loquendo, inter illud instans primum, de quo homo est aptus ad ratiocinandum, et instans quo potest peccare, est aliquid temporis, quia deliberatio humano modo non fit sine tempore, imo addit Victoria, in Relectione de hac re, non censerit primum instans usus rationis, donec aliquis censeatur percipere actu aliquid tanquam honestum, vel turpe, et ita eligat, ut stimulum conscientiae sentiat, quod probabile est, licet forte non sit simpliciter necessarium. Hoc posito, vult D. Thomas teneri hominem ex singulari præcepto efficere, ut ille primus actus, quem in prima deliberatione efficit, sit conversio ad Deum, tamen in hoc explicando Thomistæ non consentiunt.

3. Prima interpretatio opinionis D. Thomæ. — Quidam illorum dicunt debere illam conversionem esse necessario amorem Dei verum super omnia, ita Capreolus 2, d. 40, a. 3, ad argumenta Soto, lib. 2, de Justitia, q. 3, a. 2, et Navarrus, c. 7, n. 11, et cap. *Quando*, n. 47, et vere videtur sensus D. Thomæ, quia